

КОНВЕНЦІЯ ЕСПО: ТРАНСКОРДОННА ОЦІНКА ВПЛИВУ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

ПРАКТИЧНИЙ ПОСІБНИК ДЛЯ ГРОМАДЯН ТА НУО



Андрій Андрусевич



КОНВЕНЦІЯ ЕСПО: ТРАНСКОРДОННА ОЦІНКА ВПЛИВУ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

ПРАКТИЧНИЙ ПОСІБНИК ДЛЯ ГРОМАДЯН ТА НУО

Андрій Андрусевич

Європейське екологічне бюро (ЄЕБ) працює над питаннями сталого розвитку, екологічної справедливості, глобальної рівності, прозорості, демократії участі та спільної, але диференційованої відповідальності. ЄЕБ – екологічний голос своїх членів та громадян ЄС.

Європейський ЕКО Форум – це коаліція *ad hoc* понад 200 екологічних об'єднань громадян та інших НУО, що діють у регіоні ЄЕК ООН та головним чином працюють у міністерському процесі «Довкілля для Європи», зокрема, над реалізацією його рішень.

Кампанія з участі громадськості Європейського ЕКО Форуму спрямована на вдосконалення та імплементацію Організації конвенції у пан'європейському регіоні та координується Європейським екологічним бюро.

Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля» – неприбуткова аналітична організація, яка проводить незалежні дослідження та навчально-інформаційні заходи у сфері екологічної політики та права, впроваджує інноваційні проекти в Україні та регіоні (Східна Європа, Кавказ та Центральна Азія). Центр діє у м. Львові (Україна).

Ця публікація підготовлена Андрієм Андрусевичем, експертом Європейського ЕКО Форуму з юридичних питань та питань, пов'язаних із функціонуванням механізмів з дотримання в рамках Організації конвенції та конвенції Еспо. Він є контактною особою Європейського ЕКО Форуму з правових питань для країн Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії. Він також обіймає посаду члена правління Ресурсно-аналітичного центру «Суспільство і довкілля».

Відповідальний редактор: Мара Сіліна

Ілюстрації: М.Гречух-Дем'янчук

Дизайн: Юріс Мартінс

Верстка: Галицька Видавнича Спілка

Друк: Галицька Видавнича Спілка

Грудень 2010

Європейське екологічне бюро висловлює подяку Sigrid Rausing Trust, Європейській Комісії та Шведському секретаріату з питань забруднення атмосферного повітря та клімату (AirClim) за фінансову підтримку.

Усі думки, висловлені в публікації, є виключно думками авторів. Донори не несуть відповідальності за будь-яке використання інформації, яку містить ця публікація.

© Європейське Екологічне Бюро (ЄЕБ), 2010

© Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля», 2010

Вступ	5
ЧАСТИНА I. КОНВЕНЦІЯ ЕСПО	
Що таке Конвенція Еспо?	6
Що означає для вас Конвенція Еспо?	9
Ви стурбовані запланованим проектом в іншій країні?	11
Чи проводяться з вами консультації?	15
Чи були враховані ваші зауваження?	21
Чи є країна порушником?	21
ЧАСТИНА II. СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА	
Ширші рішення	25
Що таке СЕО?	26
Які головні відмінності між Конвенцією Еспо та Протоколом про СЕО?	26
Основні питання, які необхідно запам'ятати	27
ЯК ОТРИМАТИ ДОПОМОГУ	28

Цей посібник чітко і просто пояснює громадянам та неурядовим організаціям (НУО), як відстоювати свої права на інформацію і на участь громадськості в прийнятті рішень з екологічних питань. Ми хочемо звернути вашу увагу на можливості, які має громадськість, щоб висловити свою стурбованість щодо рішень, які мають вплив на навколишнє середовище її країни, коли такі рішення приймаються іншою державою. В Європі такі можливості передбачені Конвенцією Еспо і доступні для громадян 43 країн.

Навколишнє середовище не знає кордонів. Громадськість має право отримувати інформацію і висловлювати свої зауваження щодо рішень стосовно промислового проекту, який має вплив на її навколишнє середовище, навіть якщо таке рішення було прийняте іншою країною. Цей посібник детально пояснює, як використовувати такі права на практиці.

Посібник відображає набутий досвід, а також звертає увагу на питання, які ще необхідно вивчити в майбутньому. Члени Європейського ЕКО Форуму мають значний досвід у застосуванні Конвенції Еспо та у використанні доступних механізмів для оскарження її порушення. Ми також брали участь у розробці Протоколу про стратегічну екологічну оцінку, який набрав чинності у 2010 році. Тим не менше, нам необхідно ще багато чого вивчити в майбутньому в процесі застосування Конвенції Еспо. Ми сподіваємось, що цей посібник сприятиме застосуванню Конвенції Еспо, надаючи громадськості можливість краще зрозуміти, як її використовувати.

Перший крок до захисту ваших прав – це знати їх. Перефразовуючи Брехта, ви можете програти, відстоюючи свої права, але ви вже програли, якщо навіть не спробували цього зробити. Ми сподіваємось, що цей посібник допоможе вам захистити навколишнє середовище задля нинішнього та майбутнього поколінь.

ЧАСТИНА I. КОНВЕНЦІЯ ЕСПО

ЩО ТАКЕ КОНВЕНЦІЯ ЕСПО?

Конвенція Еспо – це коротка назва Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті, що була підписана у місті Еспо (Фінляндія) у 1991 році.

Конвенція Еспо – це міжнародний договір, що зобов'язує держави проводити оцінку впливу на навколишнє середовище комерційних проектів у випадку, коли такі проекти можуть вплинути на навколишнє середовище іншої держави. З вами повинні консультуватись під час проведення такої оцінки!

Приклад: Приватна компанія планує збудувати електростанцію, що працює на вугіллі, поблизу кордону із сусідньою державою. До того, як держава походження (де буде знаходитись електростанція) надасть на це дозвіл, вона повинна повідомити сусідню державу про заплановане будівництво.

Зверніть увагу! Що таке країна походження? Зазвичай, це країна, на території якої буде знаходитись запропонований проект. Тим не менше, це може також включати діяльність, яка є за межами території цієї країни, проте перебуває під її контролем (наприклад, видобування на континентальному шельфі чи морський газопровід, що проходить за межами національних територіальних вод).

Посилання: стаття 1, параграф II).

На сьогодні Конвенція Еспо накладає зобов'язання на 44 сторони (43 країни та Європейський Союз).

Країна / сторона	Дата ратифікації
Австрія	27 липня 1994 р.
Азербайджан	25 березня 1999 р.
Албанія	4 жовтня 1991 р.
Бельгія	2 липня 1999 р.
Білорусь	10 листопада 2005 р.
Болгарія	12 травня 1995 р.
Боснія і Герцеговина	14 грудня 2009 р.
Великобританія	10 жовтня 1997 р.
Вірменія	21 лютого 1997 р.
Греція	24 лютого 1998 р.
Данія	14 березня 1997 р.
Естонія	25 квітня 2001 р.
Європейський Союз	24 червня 1997 р.
Ірландія	25 липня 2002 р.
Іспанія	10 вересня 1992 р.
Італія	19 січня 1995 р.
Казахстан	11 січня 2001 р.
Канада	13 травня 1998 р.
Киргизія	1 травня 2001 р.
Кіпр	20 липня 2000 р.
Латвія	31 серпня 1998 р.
Литва	11 січня 2001 р.

ЧАСТИНА I. КОНВЕНЦІЯ ЕСПО

Країна / сторона	Дата ратифікації
Ліхтенштейн	9 липня 1998 р.
Люксембург	29 серпня 1995 р.
Македонія, колишня югославська Республіка	31 серпня 1999 р.
Молдова	4 січня 1994 р.
Нідерланди	28 лютого 1995 р.
Німеччина	8 серпня 2002 р.
Норвегія	23 червня 1993 р.
Польща	12 червня 1997 р.
Португалія	6 квітня 2000 р.
Румунія	29 березня 2001 р.
Сербія	18 грудня 2007 р.
Словаччина	19 листопада 1999 р.
Словенія	5 серпня 1998 р.
Угорщина	11 липня 1997 р.
Україна	20 липня 1999 р.
Фінляндія	10 серпня 1995 р.
Франція	15 червня 2001 р.
Хорватія	8 липня 1996 р.
Чехія	26 лютого 2001 р.
Чорногорія	9 липня 2009 р.
Швейцарія	16 вересня 1996 р.
Швеція	24 січня 1992 р.

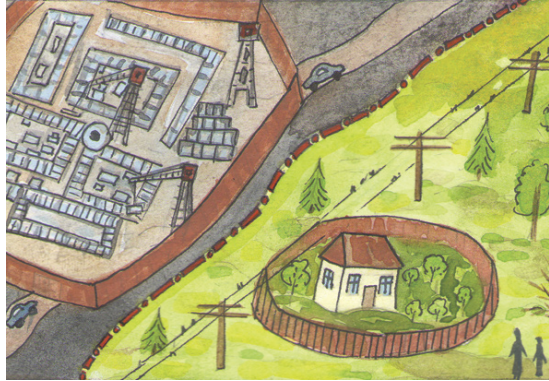
Повний оновлений перелік цих країн можна знайти на веб-сторінці Конвенції:
<http://www.unecce.org/env/eia/>

Зверніть увагу! Конвенція застосовується лише до діяльності, що була розпочата після набуття чинності Конвенцією Еспо для конкретної країни. Зверніть увагу на дату набуття чинності, коли перевіряєте перелік сторін.

ЩО ОЗНАЧАЄ ДЛЯ ВАС КОНВЕНЦІЯ ЕСПО?

Спершу консультації – потім дозвіл

Перш ніж дозволити реалізацію промислового проекту, країна походження повинна повідомити та провести консультації із зачепленими сторонами і громадськістю зачеплених територій.



Зверніть увагу! Що таке зачеплена сторона? Це країна, яка може бути зачеплена транскордонним впливом запланованої діяльності в іншій країні.

Посилання: стаття 1, параграф III).

Зачеплена країна і громадськість зачепленої території повинні мати можливість висловити свою точку зору та надати зауваження щодо запропонованого проекту. Остаточне рішення щодо запропонованого проекту повинно належним чином враховувати такі зауваження. Остаточне рішення повинно повідомлятися зачепленій країні та громадськості.

Зверніть увагу! Що таке остаточне рішення? Головним чином, це дозвіл на початок будівництва чи експлуатації промислового проекту. На практиці назва чи форма рішення (дозвіл, наказ та ін.) залежить від правової системи конкретної країни.

Не всі проекти потребують консультацій відповідно до Конвенції. Конвенція Еспо застосовується лише до окремих видів проектів, головним чином, перелічених у

ЧАСТИНА I. КОНВЕНЦІЯ ЕСПО

Додатку I до Конвенції. Наразі перелік містить 17 видів діяльності, включаючи великі електростанції, виробництво сталі, автомагістралі, дамби, видобування, та ін.

Зверніть увагу! Що таке проект? Конвенція використовує термін «діяльність». На практиці, це або нова діяльність (наприклад, нова дорога), або суттєві зміни вже існуючої діяльності (наприклад, додатковий блок електростанції), що вимагає отримання дозволу компетентного органу влади. *Посилання: стаття 1, параграф v).*

Зауважте, що для вас існує принаймні дві можливі ситуації, коли вас непокоїть запропонований проект: ви живете в країні, де проект буде реалізовано (ви знаходитесь у країні походження) або вас непокоїть проект, що реалізуватиметься в іншій країні (ви знаходитесь у зачепленій країні). У першому випадку ви можете вимагати лише застосування Конвенції Еспо. У другому випадку ви маєте конкретні процесуальні права. В обох випадках ви повинні розуміти, коли і як застосовується Конвенція Еспо для того, щоб мати можливість оскаржити законність запропонованого проекту. Для уникнення двозначностей, цей посібник описує відповідні вимоги та ваші права у випадку, коли вас турбує проект, що здійснюватиметься в іншій країні.

Зверніть увагу! Ви знаходитесь у країні походження? Змушуйте свій уряд застосовувати Конвенцію Еспо. Розкажіть громадянам сусідньої країни про їх права та допоможіть їм реалізувати ці права!

Приклад: Нещодавно екологічні активісти в Білорусі, за допомогою Європейського ЕКО Форуму, змусили свій уряд розпочати процедури відповідно до Конвенції Еспо стосовно запропонованої атомної електростанції. В результаті, громадськість декількох зачеплених країн змогла зробити свої зауваження щодо запропонованого проекту, включаючи Латвію, Литву, Україну та Австрію.

ВИ СТУРБОВАНІ ЗАПЛАНОВАНИМ ПРОЕКТОМ В ІНШІЙ КРАЇНІ?

Якщо ви стурбовані запланованим проектом в іншій країні, перш за все, перевірте, чи запланований проект вимагає проведення з вами консультацій відповідно до Конвенції Еспо. Якщо так – ви можете вимагати проведення консультацій до введення його в експлуатацію.

Ви повинні перевірити два основних питання:

- Чи є запланований проект в Додатку I до Конвенції?
- Чи існує ймовірність значного шкідливого транскордонного впливу запланованого проекту?

Запланований проект повинен відповідати усім зазначеним умовам.

Чи є запланований проект у Додатку I?

Перш за все, необхідно подивитись у Додаток I до Конвенції Еспо та перевірити, чи проект підпадає під види діяльності, що там перелічені.



Зверніть увагу! Додаток I є додатком і невід'ємною частиною Конвенції Еспо. Сьогодні він налічує 17 видів діяльності, до яких повинна застосовуватись Конвенція. Додаток I завжди можна знайти у тексті Конвенції. Зокрема, його можна знайти на офіційній веб-сторінці Конвенції Еспо: <http://www.unece.org/env/eia/>.

ЧАСТИНА I. КОНВЕНЦІЯ ЕСПО

Додаток I до Конвенції Еспо містить різні види діяльності, починаючи від атомних реакторів, закінчуючи вирубкою лісів. Зверніть увагу: більшість видів діяльності мають «порогову величину», що є мінімальним обмеженням щодо розміру чи особливих характеристик діяльності. Таким чином, часто недостатньо лише знайти діяльність у переліку, також необхідно підтвердити, що вона відповідає мінімальним вимогам щодо розміру.

Приклад: Теплоелектростанція може підпадати під дію вимог Конвенції Еспо тільки у випадку, якщо її теплова потужність складає 300 мегават або більше. Водночас, звичайна атомна електростанція завжди підпадає під процедури Конвенції Еспо (якщо відповідає вимогам щодо впливу, які описані нижче).

Вплив на вас – ключ до вашої участі

Конвенція Еспо застосовується залежно від можливого впливу запланованого проекту. Якщо говорити конкретніше, то вплив повинен бути:

- транскордонним
- шкідливим
- значним
- можливим

Зверніть увагу! Що таке вплив? Вплив означає будь-які наслідки запланованої діяльності для навколишнього середовища, включаючи здоров'я людини. *Посилання: стаття 1, параграф VII).*

Вплив, з приводу якого ви стурбовані, повинен бути «транскордонним». Це означає, що він не може створюватись проектом, що знаходиться в тій самій країні. Натомість, вплив повинен створюватись проектом, що знаходиться в іншій (наприклад, сусідній)

країні. Водночас, «транскордонний» вплив не означає, що такий вплив повинен бути лише глобального масштабу. Він може мати будь-який географічний вимір (наприклад, місцевий).

Приклад: У країні X планується спорудження великого нафтопроводу. Конвенція Еспо застосовуватиметься у випадку, якщо такий нафтопровід може мати вплив на навколишнє середовище іншої країни (інших країн). Якщо нафтопровід може мати вплив на навколишнє середовище лише країни X, Конвенція застосовуватись не буде.

Вплив, з приводу якого ви стурбовані, повинен бути «шкідливим» (негативним). Це означає, що після «скрінінгу» (попередньої перевірки) усіх видів впливу, з вами повинні проводити консультації, якщо на вас може негативно вплинути запланована діяльність.

Вплив, з приводу якого ви стурбовані, повинен бути «значним». Це часто створює проблему на практиці. Ключовим критерієм для визначення того, чи вплив є «значним», є масштаби, район та наслідки запланованого проекту. Ці критерії описані у Додатку III до Конвенції Еспо. На практиці замовники часто намагаються розбити проект на малі частини і, таким чином, уникнути загальної оцінки та критеріїв визначення «значного» впливу. Це називають «порізана салями». Такі дії суперечать цілям Конвенції Еспо.

Приклад: Компанія хоче збудувати установку для спалювання пестицидів лише за декілька кілометрів від місця, де ви живете. Зрозуміло, що вплив на вас суттєво буде відрізнитись, якщо така діяльність відбувається за декілька тисяч кілометрів від вас.

Вплив, з приводу якого ви стурбовані, повинен бути «можливим». «Можливість» є ступенем ймовірності, що запропонований проект матиме на вас вплив. На практиці «можливий» означає такий, що «має високий ступінь ймовірності» і визначається

ЧАСТИНА I. КОНВЕНЦІЯ ЕСПО

експертами. Тим не менше, в деяких випадках (таких як промислові аварії) важливішим може бути питання ймовірності негативних наслідків у випадку аварії, а не ймовірність самої аварії.

Зверніть увагу! Що робити, якщо країна походження заперечує можливість впливу на вас? Ваша власна країна може зробити запит про створення спеціального міжнародного наукового органу – Комісії по запиту, – яка вирішить, чи запланований проект матиме можливий значний шкідливий транскордонний вплив.

Посилання: стаття 3, параграф 7 і Додаток IV.

Приклад: У 2004 році на вимогу Румунії була створена Комісія по запиту щодо судноплавного проекту в дельті ріки Дунай (Україна). Комісія одностайно вирішила, що зазначений проект матиме можливий значний шкідливий транскордонний вплив.

Зауважте, що в багатьох випадках запланований проект має можливий вплив на декілька країн. У такому випадку, країна походження повинна розпочати консультації з кожною із зачеплених країн.

ЧИ ПРОВОДЯТЬСЯ З ВАМИ КОНСУЛЬТАЦІЇ?



Якщо запланований проект був визначений як такий, що підпадає під вимоги Конвенції Еспо (як це описано вище), країна походження повинна розпочати процедуру консультацій із зачепленими країнами. Це окрема процедура, додаткова до будь-якого відповідного національного дозвоільного процесу. Водночас, процедура Конвенції Еспо передує остаточному рішення на національному рівні щодо надання дозволу на запланований проект.

Якщо говорити коротко, то процедура проведення консультацій – це діалог між двома (чи більше) країнами щодо запланованого проекту на основі документації з оцінки впливу на навколишнє середовище. Цей діалог повинен обов'язково включати можливість громадськості висловити свою стурбованість.

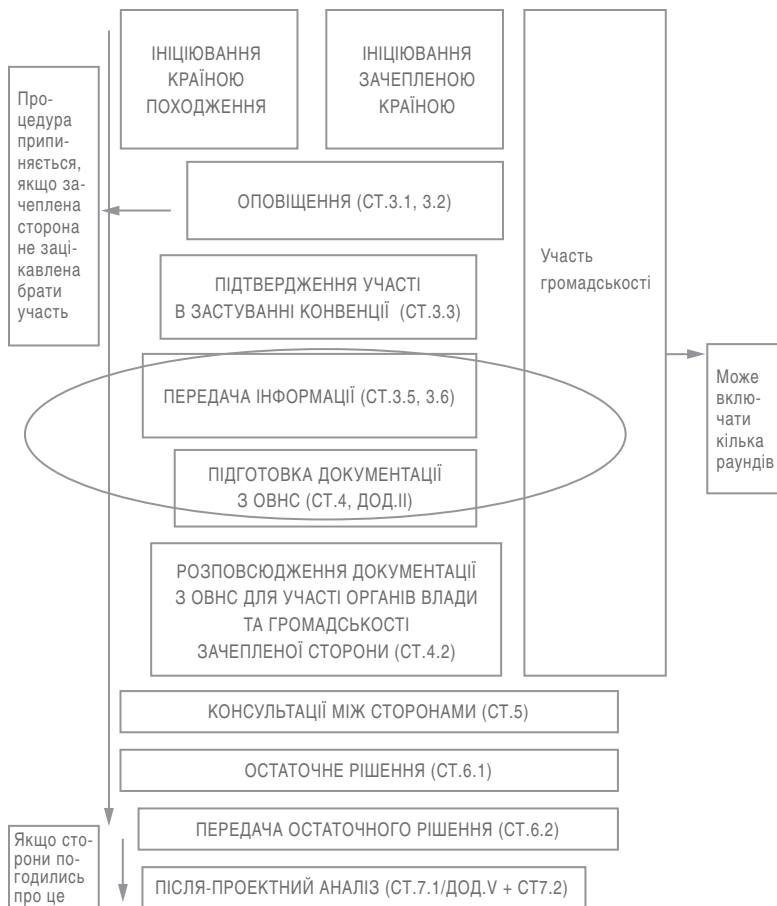
Процедура проведення консультацій включає такі основні стадії:

- Оповіщення зачеплених країн
- Підготовка документації з оцінки впливу на навколишнє середовище
- Консультації між зачепленими країнами
- Прийняття остаточного рішення

Усі ці стадії додатково включають конкретні процедурні кроки, що вимагаються Конвенцією. Схема на наступній сторінці показує повний огляд різних процедурних кроків у межах процедур консультацій згідно з Конвенцією Еспо.

ЧАСТИНА I. КОНВЕНЦІЯ ЕСПО

Діаграма стадій оцінки відповідно до Конвенції Еспо



Джерело: Guidance on the Practical Application of the Espoo Convention, ECE/MP/EIA/8

Чи були ви оповіщені?

Країна походження повинна повідомити усі можливі зачеплені країни про запланований проект. Якщо країна походження не здійснює оповіщення, це вже означає порушення її правових зобов'язань згідно з Конвенцією Еспо. Оповіщення повинно містити певну інформацію про заплановану діяльність.



Зверніть увагу! Оповіщення є офіційним початком процедури. Це є обов'язковим для країни походження.

Посилання: стаття 2, параграф 4; стаття 3, параграф 1.

Відсутність оповіщення, мабуть, є найтипівшим порушенням Конвенції Еспо. Ви можете перевірити, чи оповіщення було відправлене вашій державі, зв'язавшись з контактною особою Конвенції Еспо у вашій країні, так званий focal point (як правило, це Міністерство охорони навколишнього середовища). Якщо оповіщення не було зроблено, ви можете вимагати від свого уряду, щоб він звернувся до країни походження, а також можете самі чинити тиск на країну походження, звернувшись там до контактної особи чи неурядових організацій. Ви також можете звернутись до Європейського ЕКО Форуму, якщо вам потрібна допомога в пошуках відповідної НУО в країні походження.

Зверніть увагу!

Контактна інформація Європейського ЕКО Форуму:

Андрій Андрусевич

Правовий експерт з питань Конвенції Еспо,

Європейський ЕКО Форум,

e-mail: andriy.andrusevych@rac.org.ua

Офіційну контакту особу у вашій країні ви можете знайти тут:

<http://www.unece.org/env/eia/focalpoints.htm>

Якщо оповіщення було зроблено, ваш уряд повинен відповісти, чи він хоче брати участь у процедурі оцінки впливу на навколишнє середовище (ОВНС). Зауважте, що іноді уряди не хочуть проводити консультації щодо запланованого проекту з політичних чи інших причин. Коли таке трапляється і коли ваш уряд повідомляє іншу країну, що він не хоче брати участь у консультаціях, це зупиняє увесь процес. У свою чергу, це означає, що з вами не будуть проведені консультації, оскільки ваш уряд вирішив не розпочинати консультації згідно з Конвенцією Еспо.

Зверніть увагу! У випадку, коли ваш уряд позбавив вас можливості брати участь в ОВНС згідно з Конвенцією Еспо, для вас все ще є певні можливості відповідно до іншої угоди – Оргузької конвенції. Додаткову інформацію про Оргузьку конвенцію ви можете знайти тут: www.unece.org/env/pp

Вас повинні повідомити про запланований проект, якщо зачеплені країни вирішили розпочати консультації. Ви маєте право отримати інформацію про запланований проект, подати свої зауваження чи заперечення. Це є спільним обов'язком вашої країни та країни походження. Уряд повинен повідомити громадськість, що проживає на території, на яку буде здійснений можливий вплив. На сьогоднішній день багато урядів використовують електронну пошту та свої веб-сторінки, щоб повідомити громадськість про такі проекти.

Чи отримали ви опис проекту?

Недостатньо мати коротку інформацію про заплановану діяльність. Після початку консультацій між зацікавленими країнами, повинна бути підготовлена детальна документація з оцінки впливу на навколишнє середовище (документація з ОВНС). Це може включати необхідність для вашої власної країни надати інформацію про зачеплені території. Документація з ОВНС може бути розроблена у різних формах, залежно від національного законодавства (дослідження, звіт та ін.). Документація з ОВНС, підготовлена країною походження, повинна бути розповсюджена серед зацікавленої громадськості. Ви повинні мати можливість ознайомитись з нею.

Зверніть увагу!

Документація з ОВНС, як мінімум, повинна містити:

- (а) опис запропонованої діяльності та її цілі;
 - (b) опис, за необхідності, розумних альтернатив (наприклад, географічного або технологічного характеру) запланованої діяльності, у тому числі варіанту відмови від діяльності;
 - (с) опис тих елементів навколишнього середовища, які, ймовірно, будуть суттєво зачеплені запланованою діяльністю або її альтернативними варіантами;
 - (d) опис можливих видів впливу на навколишнє середовище запланованої діяльності та її альтернативних варіантів і оцінка масштабів впливу;
 - (е) опис запобіжних заходів, спрямованих на те, щоб звести до мінімуму шкідливий вплив на навколишнє середовище;
 - (f) конкретне зазначення заходів прогнозування та вихідних положень, які лежать в їхній основі, а також відповідні дані про навколишнє середовище, які використовуються;
 - (g) опис прогалин у знаннях та невизначеностей, які були виявлені при підготовці потрібної інформації;
 - (h) за необхідності, короткий зміст програм моніторингу та управління, усіх планів післяпроектного аналізу;
- та:

(i) резюме нетехнічного характеру, за необхідності, з використанням візуальних засобів подання матеріалів (карт, графіків і т. д.)

Зауважте! Цей перелік не є вичерпним – на ваш запит може бути включена додаткова інформація.

Посилання: стаття 4, параграф 1; Додаток II.

ЧАСТИНА I. КОНВЕНЦІЯ ЕСПО

Особливо важливо розглянути такі елементи документації з ОВНС: альтернативні варіанти і можливий вплив на зачеплену країну. Дуже часто країна походження робить незначний наголос на оцінці інших альтернатив запропонованій діяльності, включаючи нульовий варіант (варіант відмови від діяльності). Як зачеплена громадськість, ви можете вимагати доопрацювання документації з ОВНС з метою включення розгляду інших альтернатив. Досить часто документація з ОВНС, яку ви отримали, є перекладеною копією «національної» ОВНС. Таким чином, у ній часто відсутня оцінка впливу на вашу територію (території в зачепленій країні). Оскільки запланована діяльність вже була визначена як така, що ймовірно матиме транскордонний вплив, оцінка такого впливу повинна бути частиною документації з ОВНС, яку ви отримали.

Документи ОВНС, які ви отримали, повинні бути такими самими (щодо змісту), як ті, що доступні громадськості країни походження. Тим не менше, на практиці країна походження може розробити коротку версію документації з ОВНС для консультацій з іншими країнами. Цього може бути недостатньо для ефективної та адекватної участі громадськості. Ви можете вимагати доступу до повної документації з ОВНС на вашій національній мові.

Чи можете ви подати свої зауваження чи заперечення?

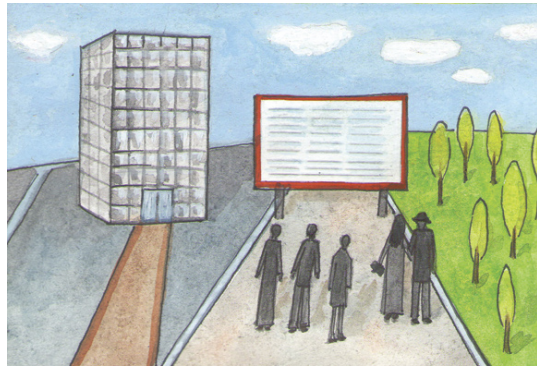
Ви маєте право висловити свої зауваження чи заперечення щодо запланованого проекту. Це може відбутись за допомогою різних засобів: на громадських слуханнях у вашій країні, через надсилання письмових зауважень вашим органам влади (контактній особі Конвенції Еспо) чи навіть прямо відповідним органам держави походження.

Важливо зрозуміти, що обидві країни – країна походження і зачеплена країна – несуть спільну відповідальність за організацію процесу участі громадськості. Країна походження не може ефективно організувати консультації з вами без залучення уряду вашої держави. Таким чином, важливо зрозуміти, що ваш уряд відіграє в цьому роль і зобов'язаний сприяти консультаціям із зацікавленою громадськістю. Тим не менше, країна походження повинна надати вам можливість подавати зауваження щодо запланованої діяльності, навіть якщо не було організовано жодних слухань чи інших процедур на території вашого проживання.

Зверніть увагу! Будьте готові до громадських слухань! Подумайте про те, щоб заздалегідь запитати ваш уряд про процедурні деталі: хто може брати участь, як зареєструватись, які будуть можливості надати свої зауваження, хто буде підсумовувати зауваження і надсилати їх країні походження?

ЧИ БУЛИ ВРАХОВАНІ ВАШІ ЗАУВАЖЕННЯ?

Остаточне рішення дозволити заплановану діяльність повинно належним чином враховувати ваші зауваження. Окрім цього, остаточне рішення повинно належним чином враховувати дослідження ОВНС та результати консультацій між урядами щодо запланованого проекту. Це, принаймні, означає, що ви маєте право отримати остаточне рішення. Саме рішення повинно включати причини і фактори, на яких воно базується. Тобто, остаточне рішення повинно включати текст із аналізом отриманих зауважень.



ЧИ Є КРАЇНА ПОРУШНИКОМ?

Існує низка можливих порушень Конвенції Еспо, особливо, що стосуються процедурних вимог. Такі порушення можуть включати:

- Країна походження не застосовує Конвенцію Еспо до запланованої діяльності.
- З громадськістю не були проведені консультації, хоча міжурядові консультації відбуваються.
- Процедура консультацій з громадськістю не відповідає Конвенції Еспо.
- Результати участі громадськості не були враховані.

ЧАСТИНА I. КОНВЕНЦІЯ ЕСПО

Зрозуміло, що першим механізмом забезпечення відповідності є національні засоби (адміністративні процедури, суди). Водночас, Конвенція має спеціальний орган, що займається наглядом за імплементацією Конвенції – Комітет із застосування.

Зверніть увагу! Комітет із застосування був створений рішенням Наради Сторін Конвенції Еспо. Основним правовим документом, що регламентує його роботу, є Рішення II/4 другої Наради Сторін та робочі правила (Додаток IV до Рішення IV/2 Наради Сторін).

Як може допомогти Комітет із застосування?

Комітет із застосування може відкрити провадження, якщо Конвенція Еспо була порушена в якомусь конкретному випадку. Комітет із застосування може відкрити справу, коли: (а) країна робить подання щодо недотримання Конвенції, включаючи іншою державою; (б) діє з власної ініціативи, коли дізнається про можливе недотримання Конвенції. Другий спосіб є найважливіший для НУО. Як представник громадськості, ви можете надіслати скаргу (яка офіційно називається «інформацією») в Комітет із застосування щодо порушення країною застосування Конвенції. Така скарга не означає автоматичного відкриття справи, але, якщо звинувачення є достатньо серйозними, Комітет може розпочати справу з власної ініціативи.

Ваша скарга може стосуватися недотримання Конвенції вашою чи іншою країною. Скарга може надсилатись звичайною чи електронною поштою.

Ваша скарга повинна відповідати таким основним вимогам:

- (a) не бути анонімною;
- (b) стосуватися діяльності, переліченої в Додатку I до Конвенції, яка має можливий значний негативний транскордонний вплив;
- (c) інформація повинна бути основою для серйозної підозри у недотриманні;
- (d) інформація повинна стосуватись імплементації положень Конвенції.

Зверніть увагу! Комітет із застосування розробив спеціальну форму для того, щоб допомогти НУО подавати таку інформацію. Форма доступна на веб-сайті Конвенції (www.unepce.org/env/eia) або ви можете отримати цю форму в контактних осіб Європейського ЕКО форуму (див. «Як отримати допомогу»). Окрім вказаних вимог, форма містить нову графу «Опис питання» – саме там ви можете детально обґрунтувати порушення Конвенції Еспо.

Окрім цього, ви можете заохотити ваш уряд зробити подання у конкретній справі. Це автоматично ініціює справу в Комітеті із застосування.

Що ви отримаєте, якщо виграєте справу?

Після того, як Комітет із застосування виявить, що країна є порушником, справа подається на Нараду Сторін Конвенції. Нарада Сторін може прийняти декілька «санкцій» (чи заходів) до країни, яка порушила Конвенцію. Нарада Сторін може вимагати прийняття нового законодавства або навіть тимчасового призупинення реалізації самого проекту. Найважливішим є політичний тиск такого рішення на країну. Комітет із застосування і Нарада Сторін будуть спостерігати за імплементацією рішення Нарadi Сторін.

ЧАСТИНА I. КОНВЕНЦІЯ ЕСПО

Зверніть увагу! Що таке Нарада Сторін? Нарада Сторін – це найвищий орган Конвенції. На практиці, це зустріч на найвищому рівні офіційних представників (яку часто відвідує декілька міністрів), де приймаються важливі рішення щодо подальшої роботи в рамках Конвенції, приймаються поправки до тексту Конвенції.

Приклад: Україна отримала санкції Наради Сторін у 2008 році щодо будівництва судноплавного каналу в дельті ріки Дунай. Зокрема, вона отримала попередження і заяву щодо недотримання Україною Конвенції з вимогою відкликати остаточне рішення щодо проекту, розробити нове законодавство і призупинити усі роботи в дельті.

ШИРШІ РІШЕННЯ

У багатьох випадках уряд приймає рішення, яке передбачає імплементацію певних проектів у майбутньому. Це може бути енергетична політика чи програма розвитку лісового господарства, або ін. Такі рішення не є самі по собі рішеннями на «рівні проекту», тобто вони не стосуються надання дозволу на конкретний нафтопровід чи завод. Тим не менше, вони також вимагають оцінки з точки зору впливу на навколишнє середовище. Це називається

стратегічною екологічною оцінкою. З формальної точки зору, процедури Конвенції Еспо застосовуються до проектних видів діяльності, в той час як країни лише заохочуються застосовувати Конвенцію до планів, програм та політики.



Зверніть увагу! У деяких випадках важко розмежувати рішення на рівні проекту та рішення на рівні програми/плану. У кожному конкретному випадку необхідно враховувати різноманітні фактори, щоб розрізнити рішення на рівні проекту та рішення на рівні програми. Назва рішення (наприклад, Програма розвитку атомної енергетики) не є визначальним аргументом. Правові та практичні наслідки рішення повинні відігравати першочергову роль у визначенні, чи це рішення на рівні проекту, чи ні.

У 2003 році країни прийняли Протокол про стратегічну екологічну оцінку (СЕО) з метою часткового вирішення цього питання. Протокол набрав чинності (став юридично обов'язковим для держав) 11 липня 2010 року.

ЧАСТИНА II. СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА

ЩО ТАКЕ СЕО?

Стратегічна екологічна оцінка – це оцінка можливого впливу на навколишнє середовище, включаючи на здоров'я людини, яка складається з визначення сфери охоплення екологічного звіту та його підготовки, забезпечення участі громадськості та проведення консультацій, а також врахування екологічного звіту та результатів участі громадськості та консультацій у плані чи програмі.

Протокол встановлює детальні процедурні вимоги щодо процесу СЕО, включаючи попередню оцінку, визначення сфери охоплення, проведення самої оцінки, участь громадськості, прийняття остаточного рішення. Порівняно з Конвенцією Еспо, Протокол є детальнішим щодо участі громадськості. Ви можете дізнатись про ваші права стосовно СЕО, звернувшись до окремих публікацій Європейського ЕКО Форуму з цього питання: *Participatory SEA* і *Public Participation in Strategic Environmental Decisions*. Обидві публікації доступні на веб-сторінці: <http://www.participate.org>.

ЯКІ ГОЛОВНІ ВІДМІННОСТІ МІЖ КОНВЕНЦІЄЮ ЕСПО ТА ПРОТОКОЛОМ ПРО СЕО?

Існує дві головні відмінності між цими двома інструментами:

- Предмет (ОВНС чи СЕО)
- Транскордонний аспект

Питання предмету інструментів висвітлено вище. Також дуже важливо розуміти транскордонний аспект. Конвенція головну увагу зосереджує на процедурах, що стосуються запланованих проектів з **транскордонним** впливом. Натомість, Протокол про СЕО головним чином зосереджується на прийнятті рішень на **національному** рівні. Іншими словами, це дає громадськості ширші права участі в прийнятті рішень на національному рівні (у вашій власній країні). Протокол про СЕО також розглядає транскордонний вплив, вимагаючи консультацій між країною походження і зачепленою країною щодо запланованого плану чи програми.

ОСНОВНІ ПИТАННЯ, ЯКІ НЕОБХІДНО ЗАПАМ'ЯТАТИ:



- Конвенція Еспо вимагає проведення оцінки впливу на навколишнє середовище для певних видів діяльності, що можуть мати шкідливий транскордонний вплив.
- Громадськість на зачеплених територіях має право знати та висловити зауваження чи заперечення щодо запланованої діяльності уряду, який дозволяє таку діяльність.
- Громадськість може подати скаргу щодо порушень Конвенції Еспо в міжнародний орган – Комітет із застосування.
- Протокол про СЕО передбачає ширші можливості для участі громадськості у прийнятті стратегічних рішень.
- Європейський ЕКО Форум – це коаліція екологічних НУО в Європі, яка може допомогти вам у застосуванні Конвенції Еспо чи Протоколу про СЕО.



ЯК ОТРИМАТИ ДОПОМОГУ

Ця публікація доступна англійською, російською, турецькою та українською мовами. Щоб отримати публікації, звертайтеся до нас.

Для отримання детальнішої інформації, ви можете звернутись до Європейського ЕКО Форуму:

Мара Сіліна

Координатор з питань розширення
Європейське Екологічне Бюро (ЕЕБ) (AISBL)
Федерація екологічних неурядових організацій
<http://www.eeb.org>

Голова Координаційної ради та Координатор Кампанії з участі громадськості,
Європейський ЕКО Форум
<http://www.participate.org>
e-mail: mara.silina@eeb.org

Андрій Андрусевич

Член правління, співзасновник
Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля»
<http://www.rac.org.ua>

Правовий експерт
Європейський ЕКО Форум
<http://www.participate.org>
e-mail: andriy.andrusevych@rac.org.ua